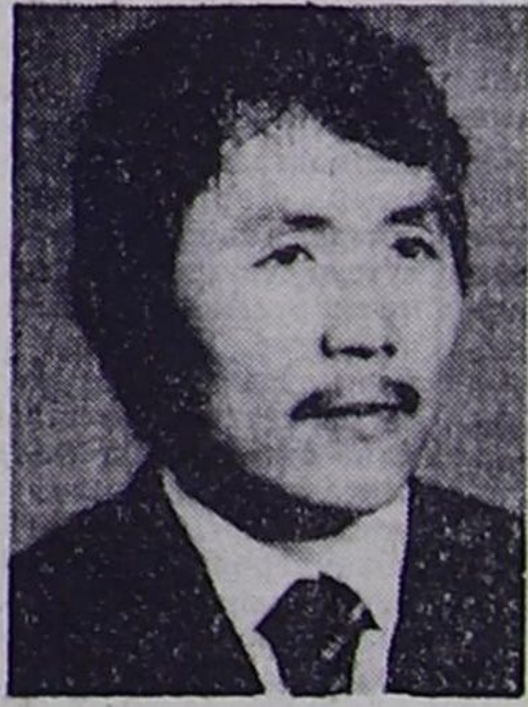

ТЫВАНЫҢ ДЭЭДИ ХУРАЛЫНГА БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫҢ ТӨЛЭЭЛЕКЧИЛЕР ХУРАЛЫНГА “СОЛИДАРНОСТЬ-ДЕМНЕЖИЛГЕ” СОҢГУЛДА БЛОГУНДАН ДЕПШИТКЕН КАНДИДАТТАР

ДАНСЮРЮН
Дадар-оол Хертекович

Тываның “Востсибнигпрозем” бүдүрүлгезинин директору, физика-математика эртемнеринин кандидаты. Тываның Дээди Хуралынын депутатына Найраал № 12 округундан, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Молодежный № 6 округундан кандидат.

КРЮЧКОВА
Мария Дмитриевна

“Тыварыба” АН-нин чингине директору, Тываның Дээди Хуралынын депутатына Молодежный № 3 округундан, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Школьный № 4 округундан кандидат.

ПЕТРОВ
Олег Витальевич

“Тувинская судоходная компания” АН-нин чингине директору, Тываның Дээди Хуралынын депутатына Правобережный № 7 округундан, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Чүлдүм № 14 округундан кандидат.

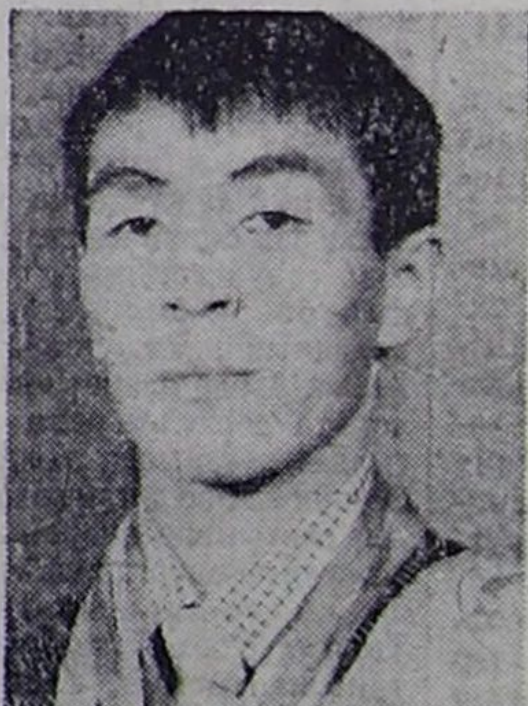
МОНГУШ
Маадыр-оол Каваяевич

РФ-тин Ундурүг полициязынын эргелелинин ажилдакчызы, Тыва Республиканын күрүенени Начын мөгези, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Ленин № 9 округундан кандидат.

КАРА-ООЛ
Виктор Хомушкучевич

“Каа-Хем” хөмүр-даш уургайынын директору, Тываның Дээди Хуралынын депутатына Чехов № 8 округундан, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Чехов № 15 округундан кандидат.

СОЯН
Аяс Дайнович

РФ-тин Ундурүг полициязынын эргелелинин ажилдакчызы, Тываның баштайгы дегеге чемпиону, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Калинин № 22 округундан кандидат.

БАРЫБИН
Сергей Алексеевич

Кызыл хоорайнын дааранылга, постаавы талазы-биле сайгарлыкчызы, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Правобережный № 27 округундан кандидат.

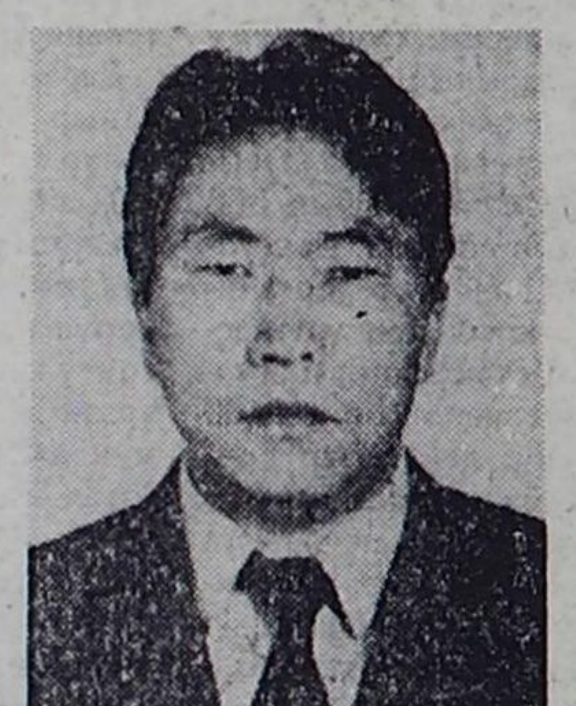
ФЕДОРОВА
Людмила Максимовна

“Перевал” муниципалдар аразынын садыг бажынынын ногаа баазынын директору, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Рабочий № 8 округундан кандидат.

СИОРПАС
Сергей Владимирович

“Тыва автоорук” эргелелинин даргазынын оралакчызы, Тываның Дээди Хуралынын депутатына Ленинград № 2 округундан кандидат.

КАРА-САЛ
Владимир Шагдырович

Кызыл хоорайнын дүрген эмчи дузаы чедирер станциязынын фельдшер, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Ровенский № 26 округундан кандидат.

МОНГУШ
Алексей Хунаевич

“Тыва сельхозхимия” ККК-нын даргазы, Тываның Дээди Хуралынын депутатына Московский № 11 округундан, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Ангарский № 29 округундан кандидат.

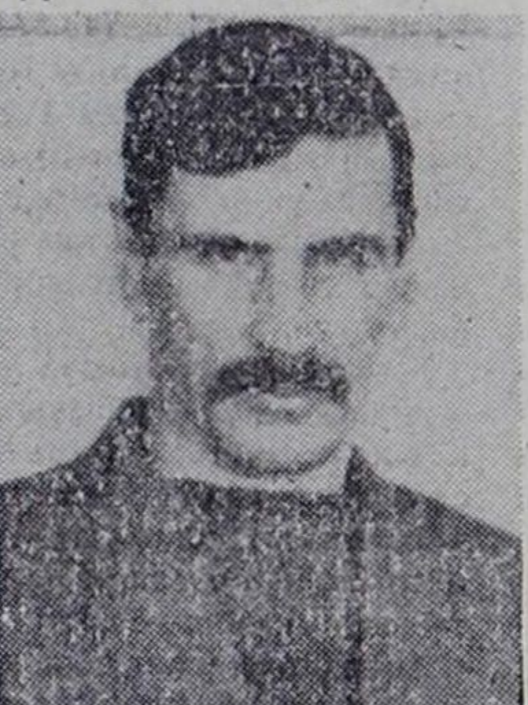
СИОРПАС
Николай Владимирович

“Перевал” муниципалдар аразынын садыг бажынынын чингине директору, Тываның Дээди Хуралынын депутатына Калинин № 10 округундан, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Горный № 24 округундан кандидат.

БАИР
Сергей Алексеевич

Тываның культура ажилдакчыларынын эвилелинин даргазы, Тываның Дээди Хуралынын депутатына Строительный № 5 округундан, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Строительный № 12 округундан кандидат.

ШУМОВ
Андрей Семенович

“Перевал” муниципалдар аразынын садыг бажынынын кол специализи, Тываның Дээди Хуралынын депутатына Первомайский № 4 округундан кандидат.

ГОНЧАРЕНКО
Александр Николаевич

Кызыл хоорайнын орук-септелге-тудуг эргелелинин даргазы, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Лопсанчап № 30 округундан кандидат.

ЧЫМБА
Данил Болат-оолович

Кызылдын хөм болгаш кидис бүдүрер заводунун директору, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Заводской № 17 округундан кандидат.

АЕБ
ПЕТР ЯКОВЛЕВИЧ

“Концерн “Сибирь” ассоциациязынын даргазы, Тываның Дээди Хуралынын депутатына Автоторожный № 9 округундан, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Автоторожный № 20 округундан кандидат.

МОНГУШ
Аяс Семис-оолович

Тываның Күрүенени спорт комитетинин спортшколазынын тренери, Тываның күрүенени Чаан мөгези, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Геологический № 21 округундан кандидат.

МОНГУШ
Борис Билчин-оолович

“Идегел” ачы-дуза фондунун директору, “Солидарность-Демнежилге” соңгулда блогунун харысалгалыг секретары, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Первомайский № 5 округундан кандидат.

БУКИН
Михаил Георгиевич

“Тыва агаар оруктары” АН-нин МИ-8 вертоледунун командири, Кызыл хоорай Хуралынын депутатына Московский № 25 округундан кандидат.

“СОЛИДАРНОСТЬ-ДЕМНЕЖИЛГЕ” СОҢГУЛДА БЛОГУ

“Солидарность-Демнежилге” соңгулда блогу 1997 чылдын декабрь 15-те “Хостуг Тыва” НПШ-тин (удуртукчузу — Орус-оол Владимир Соянович), “Спортчу Тыва” партиязынын (Хураган Иван Иванович), Тываның культура ажилдакчыларынын эвилелинин (Баир Сергей Алексеевич), “Россиянын чер эдилекчилеринин эвилелинин” Тывада салбырынын (Очур-оол Владимир Салчакович), Тываның сайгардыкчыларынын профвизелинин (Монгуш Марат Мөнгө-Байырович) шийтири-биле тургустунган, Тываның Топ соңгулда комиссиязынын 1998 чылдын февраль 18-тин № 02-3/30 доктаалы-биле бүрүктеткен. Тывага болуп эртпип турган янзы-бүрү деңгелдин соңгулдаларынын узунда “Солидарность-Демнежилге” соңгулда блогунга оон-даа өске республика чергелиг нийтиледер, каттыжышкындар, организациялар каттышкан. Оларнын саныга Тываның бүдүрүлге-транспорт эвилели (Петров Олег Витальевич); “Концерн “Сибирь” экономикактиг сайзырал ассоциациязы (Аеб Петр Яковлевич), “Хуреш” тыва национал нийтилели (Монгуш Маадыр-оол Каваяевич), “Эртем” нийтилели (Дансюрюн Дадар-оол Хертекович); “Идегел” ачы-дуза фондузу (Монгуш Борис Билчин-оолович), Чөөн-Хемчик кожуунун хуреш федерациязы (Монгуш Владимир Комбуи-оолович), “Алдин арманчы” чылдыкчылар нийтилели (Алдын-Херел Роман Соянович), “Экология — Туризм — Сайзырал” ассоциациязы (Сиорпас Николай Владимирович), Тываның боксерлар болгаш кик-боксерларынын эвилели (Соян Аяс Дайнович); Тываның ортаакы вектеринин дайынчызынын дайынчы мергежилдин федерациязы (Монгуш Алексей Канчыр-оолович); “Эзир-Кара” политиктиг репрессияларга таварышкандарнын фондузу (Чооду Кара-Куске Кунаекович) болгаш оон-даа өске организациялар кирип турар.

“Солидарность-Демнежилге” соңгулда блогу Тывага 1998 чылдын апрель 5-те, 26-да болуп эрткен Тыва Республиканин Дээди Хуралынын кожууннар, хоорайлар, сумулар чагырыкчыларынын, Тываның тус чер Төлээлекчилерин Хуралдарынын соңгулдаларына бүгү Тываның девискээринге киришкен, оон аңгыда 1998 чылдын май 31-де Кызыл кожуунга, 1998 чылдын август 2-де, ноябрь 29-та, декабрь 20-де Кызыл хоорайга, 1999 чылдын январь 10-да Тес-Хем кожуунга, 1999 чылдын февраль 7-де, 28-те Сүт-Хөл кожуунга болуп эрткен соңгулдаларга идепкейлиг киришкен.

Бо чылдын март 28-те Кызыл хоорайга болуп эртер соңгулдаларга “Солидарность-Демнежилге” соңгулда блогу Тываның Дээди Хуралынын депутатына 10, Кызыл хоорайнын Төлээлекчилер хуралынын депутатына 19 кандидаттарны депшиткен.

“Солидарность-Демнежилге” соңгулда блогунун даргазы Тываның Дээди Хуралынын депутаты, Тываның Дээди Хуралында “Бистин бажынычыс — Россия” НПШ-тин фракциязынын даргазы Орус-оол Владимир Соянович, оралакчысы — Петров Олег Витальевич, харысалгалыг секретары — Монгуш Борис Билчин-оолович бооп турар.

Тывага болгаш Россияга хамааты эл-сеткил болгаш тайынны, социал-экономиктиг сайзыралды, рынок экономиказынын таарымчалдыг байдалдарын тургузарын күзеп чоруур, ажилдар күзелдиг кижилер ажилдап, экономиканын сайзыралын болгаш бистин чоңуустун бай-шырак амилдратын чедип ап чоруур ортаакы класе сайзыралын деп күзеп чоруур күштер “Солидарность-Демнежилге” соңгулда блогунда каттышкан.

Тыва Республиканин сайзыралче чүткүлдүг күштерин бистин-биле каттыжарыныс кыгырданыс!

ТАРАМЫКТАРНЫҢ ҮЕЗИ ЭРТКЕН. БИСТИҢ КУЖУВУС — ДЕМНЕЖИЛГЕДЕ!

ДЭЭДИ ХУРАЛГА — ТӨЛЕПТИМЕРНИ

ЛЕНИНГРАД № 2 СОҢГУЛДА ОКРУГУНДАН
Светлана Ивановна ПАРШАКОВА

Ийи дугаар Ленинград округун шилип алганы таварылга эвес. Хоорайнын бо районунда колдуунда ажил тыпшыл чоруур бодунда ажил тыпшыл чурттап турар. Минда пенсионерлер, студенттер, башкылар кой. Оолдар Афганга болгаш Чечняга шериг эрттирген өгбүдөлөр база бар. Дэээ өскээр чугаалаарга, ол дээр социал камгалап чугула негеттинип турар кижилер-дир.

Мээң программанын бир кол өзөө — урулгар кижизидилгезинин болгаш өөредилгезинин айтырыгларын шийтирлээр. Башкынын ажылы каны хире бергезин база бистин нийтиледде оон ажылы чогуур үнселеп чогуун эки билер мен.

Ие-чаштын, бот иелерин, инвалидтерин, өскүс урулгарын айтырыгларын хей чыл стажыг башкы кижини болгаш, херек кырында билер мен. Бир эвес менээ депутаттын мандатын буюрел-сиперээр, Дээди Хуралга мээң ажылымын кол угланышкыны — чоңун социал камгалаары.

ЧЕХОВ № 8 СОҢГУЛДА ОКРУГУНДАН
Владимир Монгушович БИЧЕ-ООЛ

тап эгиттерин болдурбас бис — деп, Американын болгаш Англинаны чагырыкчылары меделеп турар. Американын кара сагыштыг планирнин эгезинде-ле өскербээнивис дыка хомуданчыг-

СТРОИТЕЛЬНЫЙ № 5 СОҢГУЛДА ОКРУГУНДАН
Дамдын Иванович СЕДИП-ООЛ

Тыва Республиканын Адвокаттар коллегиязынын кежигүнү, юридикт дээди эртемниг. КПФ-тин Тыва рескомунун секретары. Амдыралга бугу талалыг херек чүүлдерни хоюлуу эзууга эки билер юрист эртемниг депутат Парламентте чугула дээрзин билер билер. Бир эвс силерниң ЭН-НЕ ХӨЙҮНЕР БУЗУРЕЛИНЕР БЕРЗИНЕРЭ.

Ажы-биле чугаалаарга, силерге таарзын, силерниң сонургалынар чаалап алыры күзөңчиг Ыччалза-даа силернин чаагай чоруунар дээр кончук ажылдаан кижини болуп, анаа көскүлөн демиселчи боору менээ ыядыңчыг-дир. Юрист дээр сонгааш, силер эки амдырал дээр, өгбүдөлөргө таарымчалыг байдалдар дээр шин базымны кылган-дыр силер дээрзин дидим чугаалап болур мен

“Афган дайында өлгөннөриң өг-бүлелеринге, ол дайынның инвалидтеринге болгаш хоочуннарыңа дузалаар фондунуң” соңгулда каттыжышкынындан

Бистер афган дузалаар интернационалчы дуза көргүзүп, дайынчы операцияларга уладалар киржип чорааш, амдыралдың кадыг-бергелеринге дадыккан бис. Амгы үезде республиканың жөүлүдөзи дээр янзы-бүрү ажыл-агыйларда, организация болгаш буюр-турулдарда ажылдап, ажи-толдү мөзү-бүдүшке кижизидер сорулга-биле амдыралды кылып турар бис. Сөөлүгү үезде чоңа кылыпкан ажи-толдү чок, билдинмес кижилернин соңгулдаларже шүргүп, янзы-бүрү хоозун азаашкынарнын чугаалап турары бисти дүвүрөтпес арга чок. Оларнын хоозун азаашкынарнын чок чөгөңиг, соңгулдаларже келбей турар журу-даа ында чаалаар. Ычангаш эң төлөптиг эш-өөрүвүстү

ПЕРВОМАЙСКИЙ № 4 СОҢГУЛДА ОКРУГУНДАН
Александр Иванович СЕМЕНОВ

Эргим редакция! 1999 чылдын февралы 17-де “Риск-Информ” солунга үнгөн “Хоралдакчылар болгаш койгуннар” деп материалды номчааш, оон автору дээрзи Гордеев “Шынның” арынга харыс сес бижирини дилээр жулга таварыштым.

АВТООРУК № 9 СОҢГУЛДА ОКРУГУНДАН
Валентина Оюновна МАСПЫН-ООЛ

Кызыл кожуунун Баян-Кол сурунган 1960 чылда төрүттүнген 1966 чылда Кызылдын № 2 ортумак школынын дооскан. А 1971 чылда Кызылдын педагогика институтун дооскаш, Кызылдын педагогика институтунун биология кафедрасынын улуг лаборантысы болуп ажилдаан. 1981 чылдан эгелээш бо хүннерге чедир Кызыл Крест нийтилинин Кызыл хоорай комитетинин даргазы болуп ажилдап турар мен.

ТҮҮНЦЕЛИН ҮНДҮРГЕН

делгеш, илэңгя оларнын бижи турар материалдарынын негелдизинге дүжүп турарын өөренип көргөш, бирги черин Кызыл хоорайдан Борис Чюдюкке бойду камгалаалыга хамаарышкан темалык материалдары дээр тывыскаш, 600 рубль-биле шаңнаан. Ийги черин Делгермаа Кочога ал. 400 рубльге төлөтүп болган. Ушкү черин ийи авторга тывыскаш. Таңды кожуунда Усан-оол Монгушка, Чөөн-Хемчик кожуунун Чаданна хоорайдан Виктор Ооржак болуп, кайзын-даа 300 рубль-биле шаңнаан. Ол ышкаш “Шын” солунун

Шыңгы хемчег албас болза...
ТЕРЕКТЕР, КУШКАШТАР
“ЭЭЛЕП” АРТКАН

Мээң сеткил-сагыжымны өңчү дугайында бодол кезээде дүвүредир болу берген. 1997 чылда Барын-Хемчик кожуун чагыргазынын коллегия кежигүнү тургаш, хураң-суглаа, ужуражылгалар үезинде үстүнде айтылган айтырыга хамаарышкан тодаргай харыны бээрин ТР-нин Чокак кежигүнеринден, Тыва Республиканың Көдээ ажыл-агый болгаш аш-чем база Иштики херектер яомыларынын харысалгалыг ажилдакчыларындан дилээр турган мен. Бөгүнге чедир агулу хары албасымнын, Сөөлүгү үелерде ол-бо суурларда кижилерниң бажын-балгат үрегдээр, оорлоп бузар, сөдүп-саарор чоруу көвүдээр. Ам мырыңай өңчү чок артарынчы кырында келдизис ышкажал.

биле” көдээде мал кадарып, тараа тарып чурттап чоруур ажил-ишкин кижини ышкажалыг Сөвхоз директору А. Ооржак, Михаил Ооржактын күш-ажыл дептерин алгаш “Бодуну күзелди-биле ажилдаан хостаан” деп, демделдери кылгаш, тааманы баскаш, адын салган Херек кырында библиришкын-даа биживези кижилер ийин Удуртукчувустун сула чаңнаашкынарнын уланчызын көрүптөзүнер, эргим номчукчу Чылыг, чырык, арыг-сидиг, делгем эрзедерлер чагай-жыды туттунган сөвхоз конторазы турду. Бөгүн көөр болзунарда, шуут кайгал ханмас силер Бирде-бирде, харын коргунуңуң апаргылар чорду ийин. Мында ам кижини алар чүве-даа чок Конторанын сонгаларынын дүжүп КУШТАР БОЛГАШ ТЕРЕКТЕР “ЭЭЛЕП” АРТКАН

Тараж. МТМ. машина-техниканын артык кезектер складтары, көдээ ажил-агый машиналарынын турар черлери шупту бүрүнү-биле үлгүттүнген, тоймагалтылган Нитинини өңчүзү болур албан ажилы кылар 30 ажыг тускай болгаш чүкь машиналарын санаттынын турар. Бо хүннерде оларнын “кажы арканы” Манаа харынын кымы-даа берип шыдавазы хараданчыг Чоокта чаала халып, шимчеп турган “Нива” марканын чик машиназы чиктен. Ажил-агыйны башкарып музузу дээр чээ “иник караны” эргелел сөдүп берген. Ону билдинмес чылдаган-биле гаража суу алган турар

1950 — 1960 чылдар аразында авам күжүр “Кызыл-дуступ” чорутканынын соонда, ачам бистерни, оолдарын азырап, бут кырынга тургузуу алып дээр “Дон-Терезини” сөвхозтүн кыр-чаар материалдар шижгар черинге таңнымадал кирип алган чүве Бенин, солярка кудар дооскарлар ишкиринин азын биле ажил-бүрү турду. Ам мында чагыс-ла улау дооскар артын мындаыг

Улау улау чүңү кыларып, бичилерни оларны өттүндөр деп чугаа бар Чижээ, Алдыңкы Ооржактын үлгүдигери суурнуң ортумак школанын база оюң эрттээр Оон директору Надежда Сат эрзи школаны таптыг-даа бусапай, суурнуң чоңунга үлгүдигери магадлым Уруг-дарыгың чунар-бажын чок артканын маңаа база демделеп кагаз эки И Сат дээр сөвхоз директору А. Ооржактын дунмазы боор кижини чүве Уга-дан кижини өттүмөй

ЭРТКЕН 1998 ЧЫЛДА РЕПУБЛИКАНЫН СОЛУНУНЫНГА

“Бойдуска ханы ынакыл-биле” деп экология темазынга республика конкурзуңуң чарлааны билер болгай силер. Бо конкурстун кол сорулганы — Тыва черини бойдузуңа, оон ирид аймаан таннар болгаш үңүш аймаан камгалаары, хой-ниитини, ылаңгы аныктарын бойду камгалаанын дугайында болгаларын, көрүжү оларнын деткичезин алыры болур.

Конкурса келген материалдары номчуп таныпчы, чырык-чөк болгаш чамдык дамчыдалгалар киришкен материалдарын анализтеп көргөш, дараазында түннелге

Огурецти тарырада эне баштай ону кааа, канчаар тарырып боланып, ботта бар артарын ажылгаар. Ол чылыгга кончук ынак үнүш. А бистин Тывабыз Сибирь зоназында турар болгаш чазы соок, орай, күзү эртекиң болгай. Ычангаш ону кылымал чалга, хүн дээр турар черге май айда тарыыр. Майда соок, хангыч, чер белең чылывас Ычангаш оон үнер черин белеткел, инек өртежин иридил чал кылар. Эртежин тарыыр деп болаар болза, апрель төнүкүндө өдөкти изилдеринге белеткей бээр. Чамдык инек өдээ, саван бар болза-даа, ол ийи, аразында экидир холушпаан, адырык-адырык, бот-боттарынга синигип, саванын өдөктин суу синигип боор. Ындыг өдөк белең изивес, ону кижини чедир суггар, базыр, таптаар дээр чикжектиг янзы-бүрү аргаларын ажылгап тургаш изидер Изидер өдөкти хөлгеленчек эвес, хүнээрлек черге салыр. Хөлгелеге черге изивес. Курга болза база изивей анаа чыдар Сырый таптап, өттүрүп каан өдөкти кара-сазын арты-биле (руберойл) шугулар. Чамдыкта эки өдөкти хүнээр черге төп каарга боду-ла изий бээр

Өдөк кандыг-чү-даа болза изил берген дидик. Ону чалдарга салгаш, тырып басып, эдип чазааш, анаа лункаларын (онгарларын) кылар. Бир эвес онгарлар бичежек болза, анаа 1 кочал ишти, а чалды кежилдир узуу кылган болза, 2 кочал кара довуракты төгөр. Огурец тарыыр довуракты (эрткен чылын огурец тараң черден албас) өске ногаа тарып турган черден алгаш, анаа ириндини 1/3 хоуур Эргижирей берген янзы хирээндизин холуп болур.

ОГОРОДЧУЛАРГА БОЛГАШ САДЧЫЛАРГА

Чай дуглаай огурецти белең ажайдып, хаап турбас. Ону чүгүле суггарга ажайдып болур. Бо талазы-биле шил пленкадан ажикиг болгаш ажылы эвээш. Эрте тараан огурецтин илди-ла хөй ажайдып илдинмес. Чүге дизе майла полимордан өске ногаалар тарып турар үе болгаш дача-даа, бажын-даа чанынга хүнүн чыгыс кээп, ажилдап турар хүннер боор. Чалды 2-3 хонгаш көрүп каап турарга четчир. Шывыг аадагга хөрүзү белең кургаар эвес. Часык катаптап келир доңат огурецти беринде, июнь эгезинде огурецтин шывыгын ал кааптар.

Чай дугузунда суггарып тургаш, огурецтин дазынын хынап көөр. Ургулчу суг кудуп турар черлерде дазылы чанагашталы берген боор. Суг оңу бичелеп турга-тура, чүй шаап кааптар. Ынчан оңу дораан хөрүзүн-биле хомер. Чүгүле кырын көрүп алгаш, суггарып, дазынын көрбөс болза, үңүштүн үнери баксырап, өлүп болур.

Тараанынын соонда огурец бурлуери 4-5 четип турда, бордоостуг эзилдиргиле бурунун арты-ниитин шаптап чаштырар, өттүрер. Ынчан анаа тыя тывыскаш. Огурецке 1 хуу эзилдиргиле ажилгаар. Оон күжүн улагытар болза, огурец өрттени бээр. Ындыг холумакты кижини боду кылып алыр. 100 грамм чээ эзилдирген сметана шыкка чугайын, 100 грамм медный купоросту шил савага эзилдиргеш, холуур. Оон соонда ол холукасаны бир кочал (пластмас азы баалыңгы) сугга холоаш, ол дораан ажилгаар. Бо 1 хуу эзилдиргиле болур. Эртен чылын огурец тараан чалдын довураан солу-вайн, катап огурецке ажилгаар болза, анаа огурец арыгарлыг тыптыр Чалды өске черге катап кылар, азы эрзи чалдын эдизин солуп, чаартыр.

Чече-даа чылыгга ынак болза, чанын кончук изинде дорт хүн херезинге огурец аажок хилчектерин өзүлдиз изиг хүннерде турутар

Часкол ООРЖАК.

